

МРЖЊА, СТРАХ И НЕЛАГОДА

**Соња Атанасијевић, ВЕЛИКА ЛАЖ,
„Плато“. Београд, 2016.**

Соња Атанасијевић припада оној групи српских списатељица које отмено, у сенци великих превирање и медијске помпе, истрајавају на ураслом и неуређеном књижевном атару. Њених фотографија нема у рекламним спотовима и ток шоу програмима наперлитаних написмењених водтељки и самозваних књижевница. Она је тамо где јој је место: у тишини, на уздигнутим полицама, на страницама угледних часописа и на промоцијама где се о остварењима оглашавају учени, теоријским знањем поткрепљени и критички бритики и објективни аналитичари текуће продукције. За разлику од ње и њој сличних, жута штампа и јефтиним електронски медији врве од рекламирања нових књига естрадних и медијских старлета срамне вредности и петопарачких садржаја. Све ово говоримо са жалом за оним временима када су издавачке планове правили издавачки савети и када су у редакцијама издавачких кућа радили уредници са дигнитетом, знањем и критеријумима, када је препорука за објављивање књига била обавеза а реч зналаца пресудна.

То што на овај начин почињемо осврт, добрим дело је изазвано књигом о којој говоримо. Додуше, Соња Атанасијевић не пише о догађајима и издавачкој кући или на медијској сцени, али, сликајући атмосферу у агенцији којој би и гогољевска гротеска биола тек релаксирајућа шала у односу на смешно грубе и опако

духовите наваде неких умишљених, „п(р)оверених“ ликова овог романа преузетих из наше свакодневнице.

Проза Соње Атанасијевић је тематски базирана на оно лично, овдашње и садашње. Она је писац модерног, урбаног; у њеној прози укршта се љубавно, породично, пословно. Она се на бави атракцијама, изненађењима, онебичавањима. У њеној прози све тече наизглед мирно као што булеварима у мимоходу промичу људи. Она провоцира оне унутарње немуре, недоумице, бриге и проблеме оводневног живота. Она истражује по људској, боље рећи женској нутрини, на начин обичних исповедних ћаскања. И сва би се њена грађа претворила у тривијално и банално (што смо горе кудили), да се, са неколико вештих, литерарно осмишљених и до нивоа симболичног засвођених гестова, њена грађа није фундирала, продубила, осмислила.

Пођимо редом. Овај роман о одрицању и непристајању, са одредницом *не* као иницијативном капислом за смену статичних и динамичних детаља, за пулсирање емоционалног и моралног код Јелене, јунакиње ове наизглед једноставне и од сасвим обичног сачињаване конструисане прозе. Управо та једноставност и обичност сличе њеним ранијим романима, а као једна нит која везује овај и претходни роман „Ваздушни људи“ јавља се слика фетуса. И док је у претходном роману побачена девојчица заправо опсесија који прогања јунакињу, овде је зачетак новог живота сам одлучио да се не роди. То скретање у литерарност, у неку врсту нестварности, смишљен је гест који овој причи даје динамику и неки мало другачији, дубљи смисао. Тај будући дечак који није пристао да се роди сасвим зрело расуђује и разумно прича, и то онај део животне сторије јунакиње који би, да се ауторка определила за другачији начин приповедања, умртно причу и, бојиммо се, деловао заморно.

Овај роман је добар пример како склапати причу на „реалним основама”. Роман се отвара једном грубом, рекло би се криминалистички интонираном епизодом. Непознати мушкарац дрско насрће на главну јунакињу Јелену, али је убрзо оставља, да ли због њеног „молим те као сестра“ или због појаве човека који не носио *дете* на рамену, није важно. Иако је овај догађај оставио трауме у нашој јунакињи (то је функција ове епизоде на приказивачком плану), он је на ширем плану уводи у игру снагу сестринског принципа и родитељства, способних да укроте напасника. Књижевница и овде у своје литерарно чарање зачињава „ликом“ фетуса. Онако како је симбол фетуса, као приповедачки знак, уведена у реално, тако су два наведена детаља из реалног премештена на раван симболичног.

Након почетне епизоде и наговештене симболике, роман се рачва у две приче о једној Јелени: једна је породична, друга пословна. И наравно, та два крака се преплићу, компликују, усложњавају, међусобно допуњују, што роману даје динамику и жовојалност. Јелену затичемо са супругом Луком и са двоје деце, Марком и Каћом и са породичним бригама које као да су преузете из живота сваког од нас. Породица је оаза спокоја и извор неспокоја што у многеме одређује Јеленин емотивни став. С друге стране, на послу, у међународној компанији „Морнинг“ одвија се права драма. Ту је канцеларијски простор са галеријом ликова; то је замршено клупком са милион проблема који, уместо да се решавају, још више се компликују и мрсе. А у суштини, све што се у агенцији дешава у многеме је слика коју можемо свакодневно срерати по агенцијама, службама, установама... Овде је она искривљена тек онолико колико је потребно да склизне у апсурд, у гротеску, у иронију. Иако није удаљена од наше стварности, иако обема ногама стоји на

размеђи између мржње и страха, nelaгоде и несигурности, моћи и осионости; ова слика наше реалности претвара се у огледало – не криво, већ глатко, усијано, али упрљано и упљувано. А када бисмо помислили да ће нас бујица непредвиђених одлука директорице Кике и њених полтрона залити прљавштином коју носи моћ, наша списатељица радњи даје трунку фикцијског – она у игру убацује некакву „вакцину“ против емпатије, разумевања, колегијалности и људскости, вакцину која би од људи направила марионете, клонове, послушнике. Срећом, та вакцина се не „прихвата“ на свакога, од ње сваке очи не посиве. Јелена је сачувала себе, иако је сенка са површине тог замашћеног, моралом испрљаног огледала у „Морнингу“ пала на њену душу и заплела драму у породици у којој се и без тога балон напетост напунио до пуцања. Она је истрпела *мобинг* од тзв. руководства своје агенције, одолела немирима који су таласали њеним крхким и ломним бићем. Она је свикла на дилеме и ломове. Она је математичар и песник која се одрекла и математике и поезије; она је психолог која се бави другим пословима. Она је супруга економисте који држи продавницу здраве хране, продавницу којој прети рушење. У сав тај колоплет, Соња Атанасијевић вихори са својом јунакињом, не би ли причу о овом што нам се догађа провела кроз море знакова, вештих заплета, смишљених заклона, литерарних симбола састављених од скевенци и ликова, од сатире, ироније и гротеске, од богатства колоквијалних говора и све то учинила пријемчивим, занимљивим, узбудљивим и литерартно релевантним.. Нама се чини да је успела.

Драган РАДОВИЋ